
Analiza vpisa kmetijsko-okoljskih ukrepov na SPA Cerkniško jezero 2006 – 2023

Akronim projekta: 101114184 — LIFE22-NAT-SI-LIFE TRSCA

Naloga T.2.1.i

Februar 2024

Projektni partnerji

Sofinancer

Naslov dokumenta:

Analiza vpisa kmetijsko-okoljskih ukrepov na SPA Cerknško jezero 2006 – 2023

Organizacija in priprava dokumenta:

Notranjski Regijski Park

Tabor 42, 1380 Cerknica

Kontakt: info@notranjski-park.si

Podatki o financerjih:

Dokumentacija je nastala v okviru projekta **LIFE TRSCA 101114184 — LIFE22-NAT-SI-LIFE TRSCA**, ki ga sofinancira Evropska unija.

Dokument pripravil:

Rudi Kraševc

Kontakt: rudi.kravec@notranjski-park.si

Priporočeno citiranje:

Kraševc, R. (2024): Analiza vpisa kmetijsko-okoljskih ukrepov na SPA Cerknško jezero 2006 – 2023. LIFE TRŠCA WP 2.1.i. Notranjski regijski park, Cerknica, februar 2024. 30 str.

Kazalo

Kazalo.....	3
Povzetek.....	4
Abstract.....	5
1. Uvod.....	6
2. Metode.....	7
3. Rezultati.....	8
3.1. Vpis v posamezne ukrepe po območjih.....	8
3.1.1. Ukrep ptice vlažnih travnikov (VTR) 2009 - 2023.....	8
3.1.2. Posebni traviščni habitati (HAB) 2015 - 2023.....	13
3.1.3. Ekološko kmetijstvo (EK) 2015 - 2023.....	16
3.1.4. GERK-i, ki niso vključeni v noben KOP ukrep (2015 – 2023).....	19
3.2. Splošni podatki in trendi o vpisu v GERK 2006 – 2023.....	23
4. Diskusija.....	28
5. Viri.....	30

Povzetek

V okviru tega poročila so analizirani obsegi vpisa v kmetijsko okoljskih ukrepov (KOP) na ožjem območju projekta LIFE TRŠCA, na območju Natura 2000 območja SAC Notranjski trikotnik (**SI3000232**) (samo presihajoče Cerknško jezero) in Natura 2000 območja SPA Cerknško jezero (**SI5000015**). Analizirani so ukrepi ptice vlažnih travnikov (VTR), posebni traviščni habitati (HAB) in ekološko kmetijstvo (EK). Poleg tega so analizirane površine, ki imajo grafično enoto kmetijske rabe zemljišč (GERK) a niso vključene v noben KOP ukrep. Analiziran je tudi obseg vseh GERK-ov od leta 2006 – 2023. Celokupni obseg GERK-ov na vseh obravnavanih območjih se povečuje, pri tem je povečanje na območju projekta bolj izrazito, in sicer za 58 % med tem ko je na območju SPA 32 %. Kar pomeni, da je povečanje interesa za kmetovanje večje na območju projekta. Naraščanje je do leta 2020, po tem letu pa obseg GERK-ov celo nekoliko upade glede na leta pred tem.

Ob upoštevanju da je približno 17 % površin neprimernih za vključitev v kmetijske spodbude (naselja, ceste, gozdna, vode ipd.), so realne vrednosti delež površin vključenih v kmetijske ukrepe višje za približno 20 %. To pomeni, da je vključenost v kmetijske ukrepe 75 % na območju TRŠCA in CJ, ter 80 % na območju SPA. Izrazito povečanje vpisa v GERK je v letih 2008, 2011 in 2015.

Med obravnavanimi ukrepi je od leta 2015 do 2023 najbolj narastel obseg vpisa v EK in sicer za 287 % na območju projekta LIFE TRŠCA. Pri dodatnih podatkih od leta 2009 dalje pa je razvidno, da je močno narastel tudi interes za vpis v KOP ukrep VTR, ki se je povečal za 181 % glede na leto 2009. Narašča tudi delež površin GERK, ki so vključeni v ta ukrep in sicer s 30 % leta 2015 do 59 % leta 2023. Trend vpisa v VTR je z izjemo let 2013, 2020 in 2023 naraščajoč. Ukrep HAB je edini, katerega je celokupna površina upadla. Upada pa tudi delež GERK-ov brez KOP ukrepov, in sicer s 43 % projektnega območja v letu 2015, na 28 % leta 2023.

Na prioritarnih območjih varstva močvirskih habitatov in vrst je še vedno razmeroma veliko površin, ki niso vključene v noben KOP ukrep, ki dopušča košnjo kadarkoli. Ker se lahko kosi v tudi v času ko gnezdijo ptice in druge talne živali, bi bilo smiselno razviti ukrepe, ki bi spodbudili kmetovalce, da košnjo izvajajo po programu prilagojenemu za varstvo teh vrst in njihovih habitatov.

Abstract

Within the framework of this report, the scope of enrolment in agro-environmental measures (AEM) is analysed in the narrower area of the LIFE TRŠCA project, in the Natura 2000 area of the SAC Notranjski trikotnik (SI3000232) (only intermittent Cerknjsko jezero) and the Natura 2000 area of SPA Cerknjsko jezero (SI5000015). Wetland birds (WB), special grassland habitats (SGH) and organic farming (OF) AEM are analysed. In addition, areas that have a graphic unit of agricultural land use (GUAL) but are not included in any AEM measure are analysed. The volume of all GUALs from 2006 - 2023 is also analysed. The overall volume of GUAL in all considered areas is increasing, while the increase in the project area is more pronounced, namely by 58%, while in the SPA area it is 32%. Which means that the increase in interest in farming is greater in the project area. There is an increase until 2020, and after this year the volume of GUAL even decreases slightly compared to the previous years.

Considering that approximately 17% of areas are unsuitable for inclusion in agricultural incentives (settlements, roads, forests, water, etc.), the real values of the share of areas included in agricultural measures are higher by approximately 20%. This means that participation in agricultural measures is 75% in the area TRŠCA and CJ, and 80% in the area SPA. There was a marked increase in enrolment in GERK in 2008, 2011 and 2015.

Among the measures discussed, from 2015 to 2023, enrolment in the OF increased the most, namely by 287% in the area of the LIFE TRŠCA project. With additional data from 2009 onwards, the interest in enrolling in the AEM measure WB has also grown significantly, which has increased by 181% compared to 2009. The share of GUAL areas that are included in this measure is also increasing, namely from 30% in 2015 to 59% in 2023. Apart from 2013, 2020 and 2023, the trend of enrolment in WB is increasing. The SGH measure is the only one whose total area has declined. The share of GUALs without AEM measures is also decreasing, from 43% of the project area in 2015 to 28% in 2023.

In the priority areas for the protection of wetland habitats and species, there are still relatively many areas that are not included in any AEM measure that allows mowing at any time. Since mowing can also be done at the time when birds and other ground animals are nesting, it would be reasonable to develop measures that would encourage farmers to carry out mowing according to a program adapted to the protection of these species and their habitats.

1. Uvod

Območje Cerknškega polja je za kmetijstvo pomembno območje na območju Notranjskega parka, saj gre za največjo ravnino v parku na kateri se nahajajo številne kmetijske površine. Vendar redne poplave na posameznih predelih močno omejujejo kmetijstvo, na katero tudi vpliva slaba rodovitnost močvirske zemlje in relativno visoka nadmorska višina in hladnejše podnebje.

Poplavljanje je bolj pogosto bližje vodotokom, ki napajajo to kraško polje (Stržen, Cerknšičica, Žerovniščica idr.), temu ustrezen pa je tudi gradient intenzivnosti kmetijskega obdelovanja, intenzivnost obdelave upada proti strugam. Na višje ležečih predelih starejših rečnih naplavin so polja, ki jih nikoli ne poplavi, predvsem na vršaju Cerknšičice. Te na območju občasnih poplav nadomestijo pašniki in trajni travniki, na območju vsakoletnih poplav in dolgotrajne namočenosti tal, pa se pojavljajo močvirski travniki, bazična nizka barja, sestoji visokih šašev, trstičja in drugih močvirskih habitatov. Območja redne poplavljenosti so za obdelavo tal neprimerna, zato se jih po večini samo kosi. Na sam datum košnje pa vpliva čas spomladanske ojezeritve, ter padavine v zgodno poletnem času. Zaradi kratke rastne sezone je večina površin primerna za košnjo le enkrat letno.

Ker je območje Cerknškega polja izrednega mednarodnega pomena za ohranjanje narave, je vključeno v omrežje Natura 2000, kot Evropsko pomembno območje za varstvo ptic (Direktiva o varstvu ptic), kot SPA Cerknško jezero (**SI5000015**). Poleg tega je v omrežje Natura 2000 vključeno kot območje pomembno za varstvo Evropsko pomembnih habitatov (Direktiva o habitatih), kot SAC Notranjski trikotnik (**SI3000232**), ki je sestavljen iz številnih varstveno pomembnih habitatnih tipov (presihajoče jezero, bazična nizka barja, travniki s prevladujočo modro stožko, nižinski ekstenzivno gojeni travniki idr.). Zavarovano je tudi v okviru Ramsarske konvencije in je tudi osrednji del interesov varstva narave Notranjskega regijskega parka.

Za zagotavljanje interesov varstva narave na kmetijskih površinah, so bili v okviru Skupne kmetijske politike razviti različni kmetijsko-okoljski podnebni ukrepi (KOP). Kmetovalci se vanje prostovoljno vključijo, pri tem pa so dolžni spoštovati omejitve, ki so pogoj posameznih ukrepov, v zameno za prilagojeno kmetovanje pa dobijo finančno nadomestilo. Na območju Cerknškega jezera je mogoč vpis v ukrep »Ptice vlažnih travnikov« (VTR), ter v ukrep »Posebni traviščni habitati« (HAB), ki predvsem pogojujeta datum košnje. Ukrep VTR prepoveduje košnjo pred 1. 8. (oziroma v nekaterih primerih pred 10. 7.), ukrep HAB pa prepoveduje košnjo ali pašo pred 20. 6. Če zemljišče ni vključeno v nobenega izmed KOP ukrepov, a ima svojo grafično enoto rabe kmetijskih zemljišč (GERK), ga lahko upravljalec pokosi kadar želi, a najmanj enkrat na leto. Če zemljišče ni vključeno v GERK, ga lahko upravljalec pokosi kadarkoli ali pa tudi ne. Za več informacij glej poročilo *Pregled obstoječih ukrepov in pravil...* (Žvikart, 2024).

V okviru tega poročila so analizirani obsegi vpisa v KOP ukrepa HAB in VTR znotraj SPA Cerknško jezero, po posameznih območjih od leta 2015 – 2023 za ukrep HAB in od leta 2009 – 2023 za ukrep VTR. Poleg tega so analizirane tudi površine vključene v ukrep Ekološko kmetijstvo (EK) iz drugega (II.) Stebra kmetijske politike od leta 2015 - 2023. Analizirane so tudi vse površine, ki so bile registrirane kot GERK od leta 2006 – 2023.

Analiza je razdeljena na območje SPA Cerknško jezero (SPA), območje presihajočega Cerknškega jezera (CJ) in območja projekta LIFE TRŠCA (TRŠCA). Analiza bo dala boljši vpogled v razumevanje trendov in stanja interesa po kmetovanju na območju. Ugotovitve pa bodo podlaga za razvoj novih prilagojenih KOP, ki bodo predlagani v naslednji finančni perspektivi SKP.

2. Metode

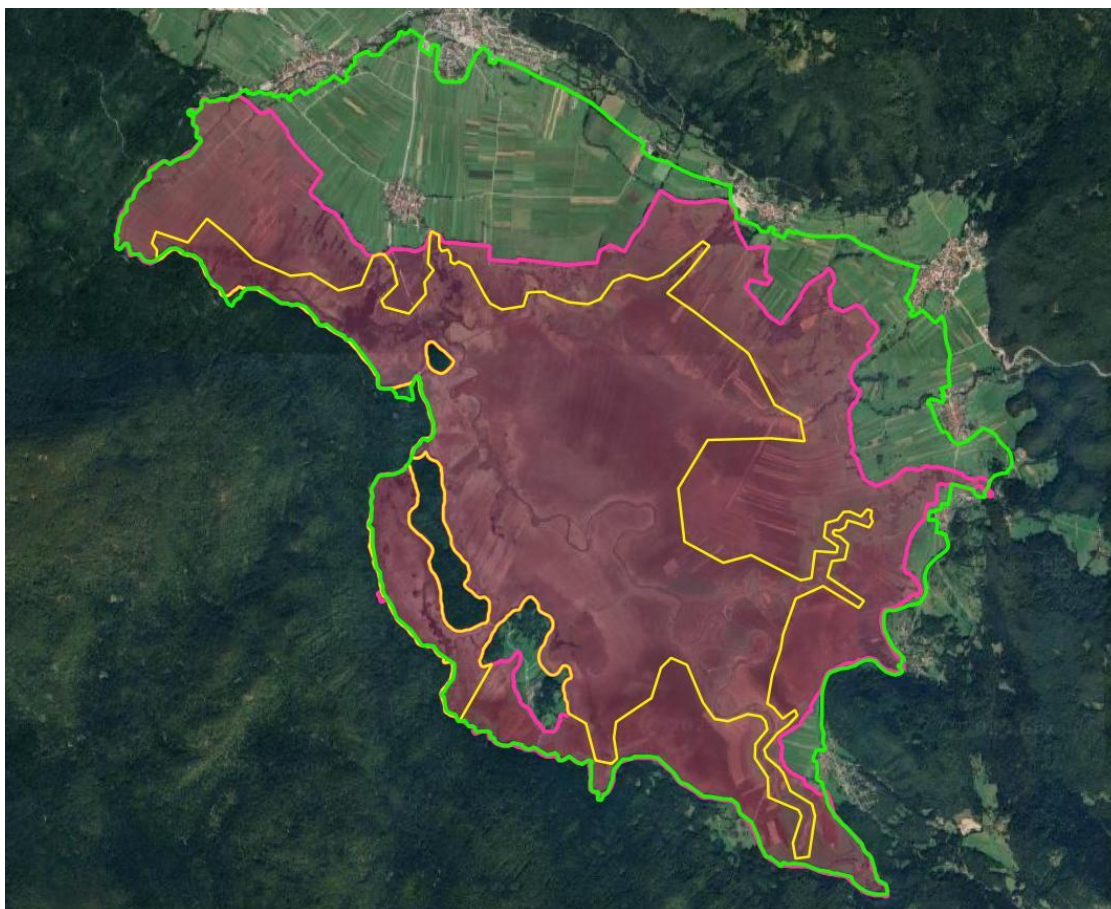
Analiziral sem podatke vpisa v kmetijske ukrepe, na področju celotnega Natura 2000 območja SPA Cerknjiško Jezero (**SI5000015**), na območju presihajočega jezera (HT3180), ki je del SAC Notranjski trikotnik (**SI3000232**), ter na ciljnem območju projekta LIFE TRŠČA (**Slika 1, Preglednica 1**).

Preglednica 1: Območja analize vpisa KOP ukrepa.

Območje	Površina	Delež celotnega območja SPA
Projektno območje LIFE TRŠČA (TRSCA)	1311 ha	37 %
Presihajoče jezero (CJ)	2429 ha	69 %
SPA Cerknjiško jezero (SPA)	3522 ha	100 %

Podatke o vpisu v kmetijske ukrepe sem pridobil na zaprosilo, pri Agenciji RS za kmetijske trge (ARSKT), ter iz podatkovne zbirke QNARCIS. Pri analizi sem spremljal naslednje atribute:

- i) Podatki o vpisu v grafično enoto rabe kmetijskega zemljišča (GERK) v obdobju 2006 - 2023
- ii) Podatki o vpisu v Ekološko kmetijstvo v obdobju 2015 – 2023
- iii) Podatki o vpisu v ukrepe sheme KOP:
 - a. Ptice vlažnih travnikov (VTR) med letoma 2009 – 2023,
 - b. Posebni traviščni habitati (HAB) med letoma 2015 – 2023.

Slika 1: Območij analize, zelena - SPA Cerknjiško jezero, roza - presihajoče jezero (HT3180), rumena - projektno območje.

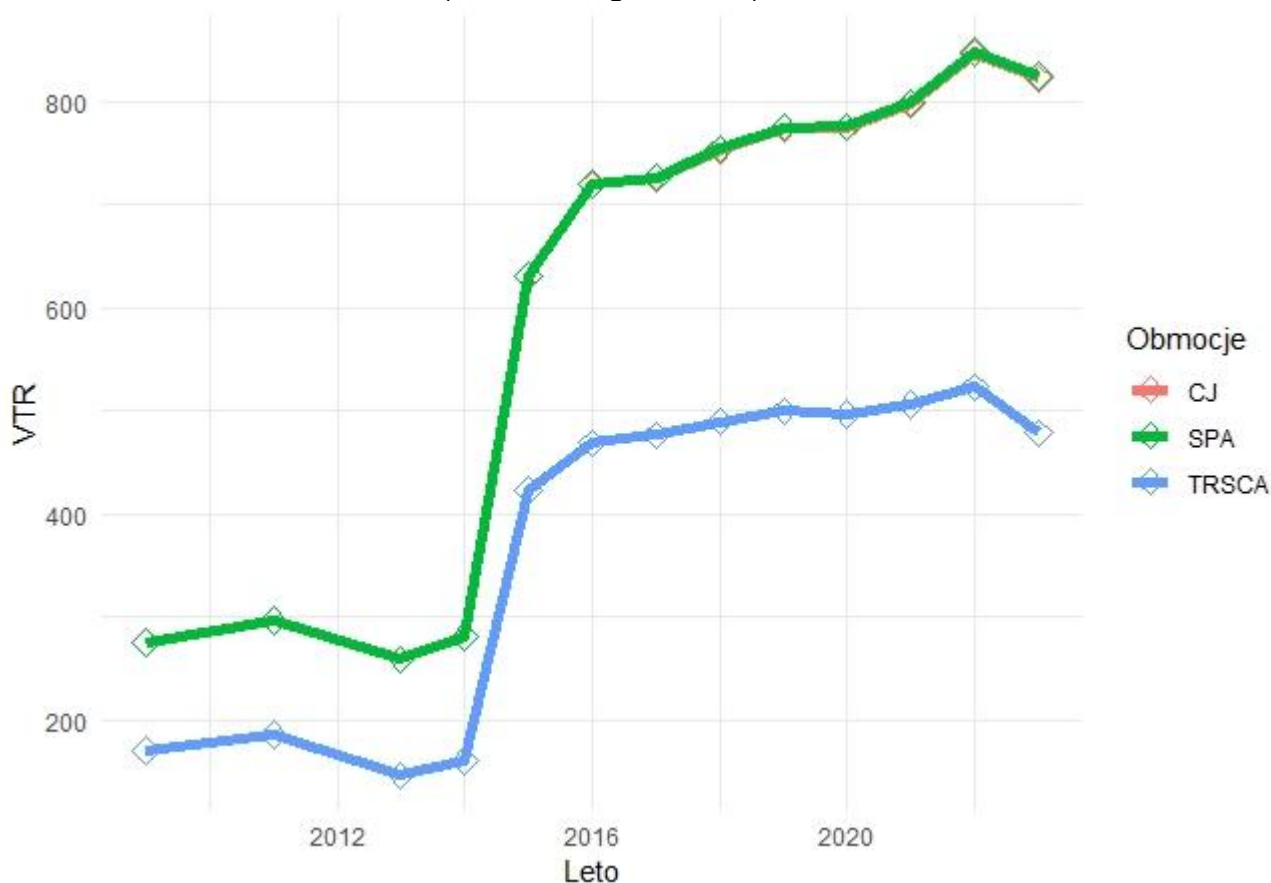
3. Rezultati

3.1. Vpis v posamezne ukrepe po območjih

3.1.1. Ukrep ptice vlažnih travnikov (VTR) 2009 - 2023

Skupaj je bilo v ukrep VTR na območju SPA vpisanih največ 848 ha leta 2022 in je naraščalo vse od začetka spremljanja. Vse površine vpisane v VTR v letu 2023 predstavljajo 23 % površine SPA, 34 % površine CJ in 37 % površine TRŠCA.

Skoraj vse površine vpisane v VTR ležijo znotraj območja CJ (99 %), na območju TRŠCA pa jih leži 62 % leta 2009 oziroma 58 % leta 2023 (**Slika 2, Preglednica 2**).

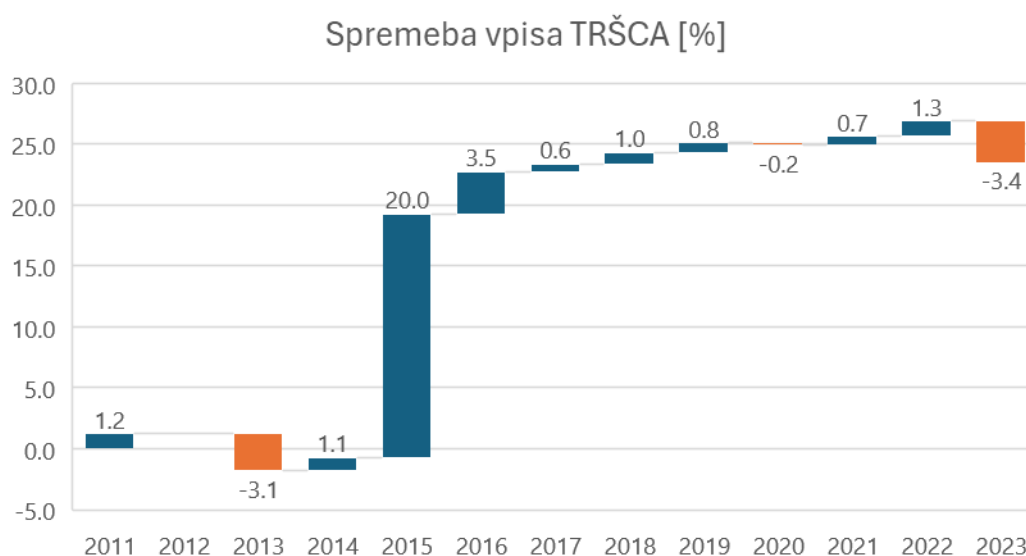

Slika 2: Površine v hektarjih vpisane v ukrep VTR v posameznem letu po posameznem območju.

Preglednica 2: Površine v hektarjih vpisane v ukrep VTR v posameznem letu po posameznem območju.

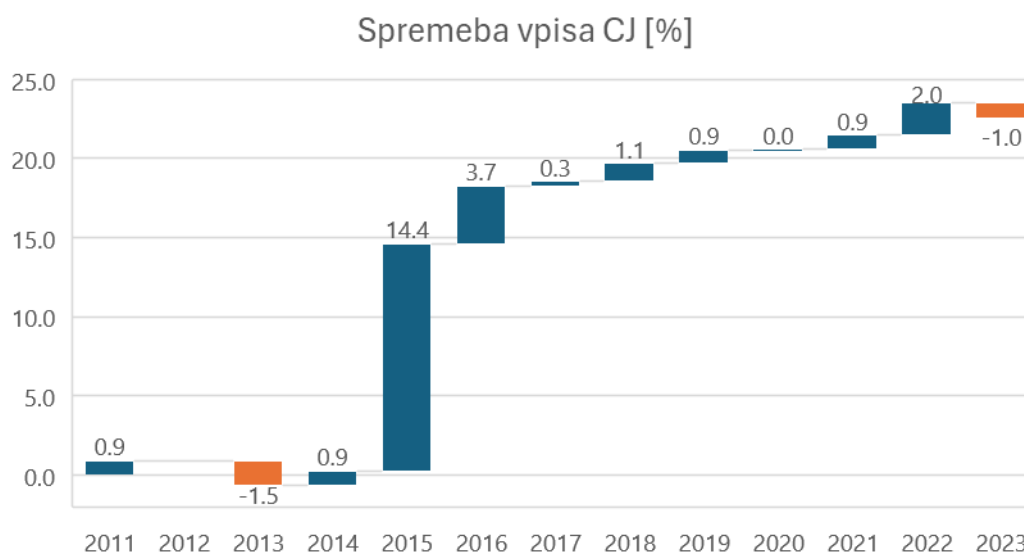
Leto	TRSCA	CJ	SPA
2009	170	275	275
2010	/	/	/
2011	186	296	296
2012	/	/	/
2013	146	259	259
2014	160	281	281
2015	423	630	631
2016	468	719	720
2017	476	725	726
2018	489	753	754
2019	499	774	775
2020	497	774	776
2021	506	797	799
2022	523	847	848
2023	478	822	825

V letu 2009 je bil delež površin na območju TRŠCA vpisanih v ukrep VTR 13 %, v letu 2023 pa 37 %. Na območju TRŠCA je trend vpisa v VTR od leta 2009 do leta 2023 po večini naraščajoč, z izjemno velikim skokom leta 2015 (**Slika 3**). Izjema so leta 2013, 2020 in 2023, ko je bilo vpisanih manj površin kot v letu prej. Zmanjšanje površin v letu 2013 in 2023 je podobno, trenutni delež površin pa se je približal tistim iz leta 2017. Najmanj površin je bilo vpisanih leta 2013. V letu 2022, ko je bilo največ površin vpisanih v VTR je bilo povečanje za 208 % glede na leto 2009, leta 2023 pa za 181 % glede na leto 2009.

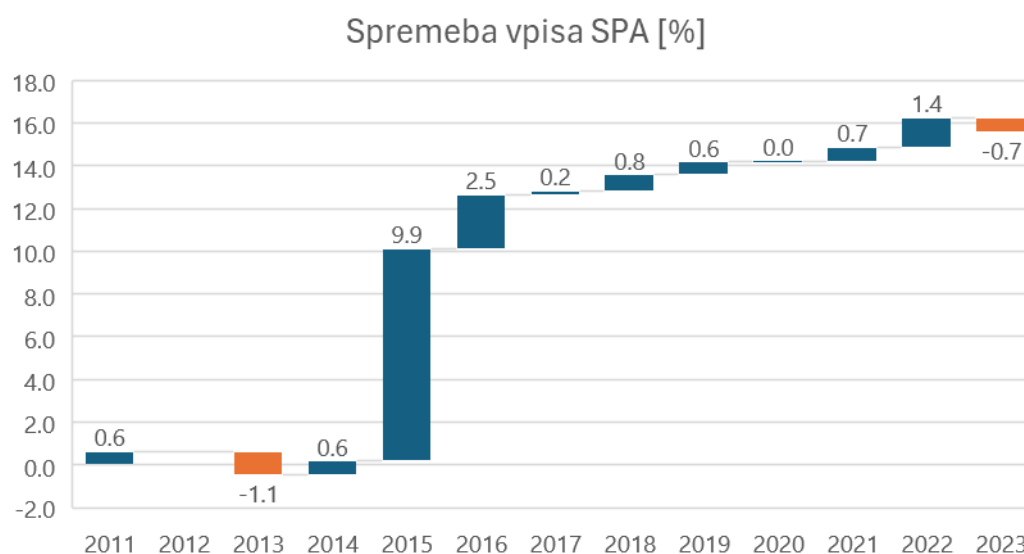
Slika 3: Spremembe deleža površine območja TRŠCA vpisanih v ukrep VTR med leti.

V letu 2009 je bil delež površin na območju CJ vpisanih v ukrep VTR 11 %, v letu 2023 pa 34 %. Na območju CJ je trend vpisa v VTR od leta 2009 do leta 2023 po večini naraščajoč, z izjemno velikim skokom leta 2015 (**Slika 4**). Izjema sta leti 2013 in 2023, ko je bilo vpisanih manj površin kot v letu prej. Zmanjšanje površin v letu 2013 je večje kot leta 2023, trenutni delež površin pa zaostaja le za letom 2022. Najmanj površin je bilo vpisanih leta 2013. V letu 2022, ko je bilo največ površin vpisanih v VTR je bilo povečanje za 208 % glede na leto 2009, leta 2023 pa za 199 % glede na leto 2009.

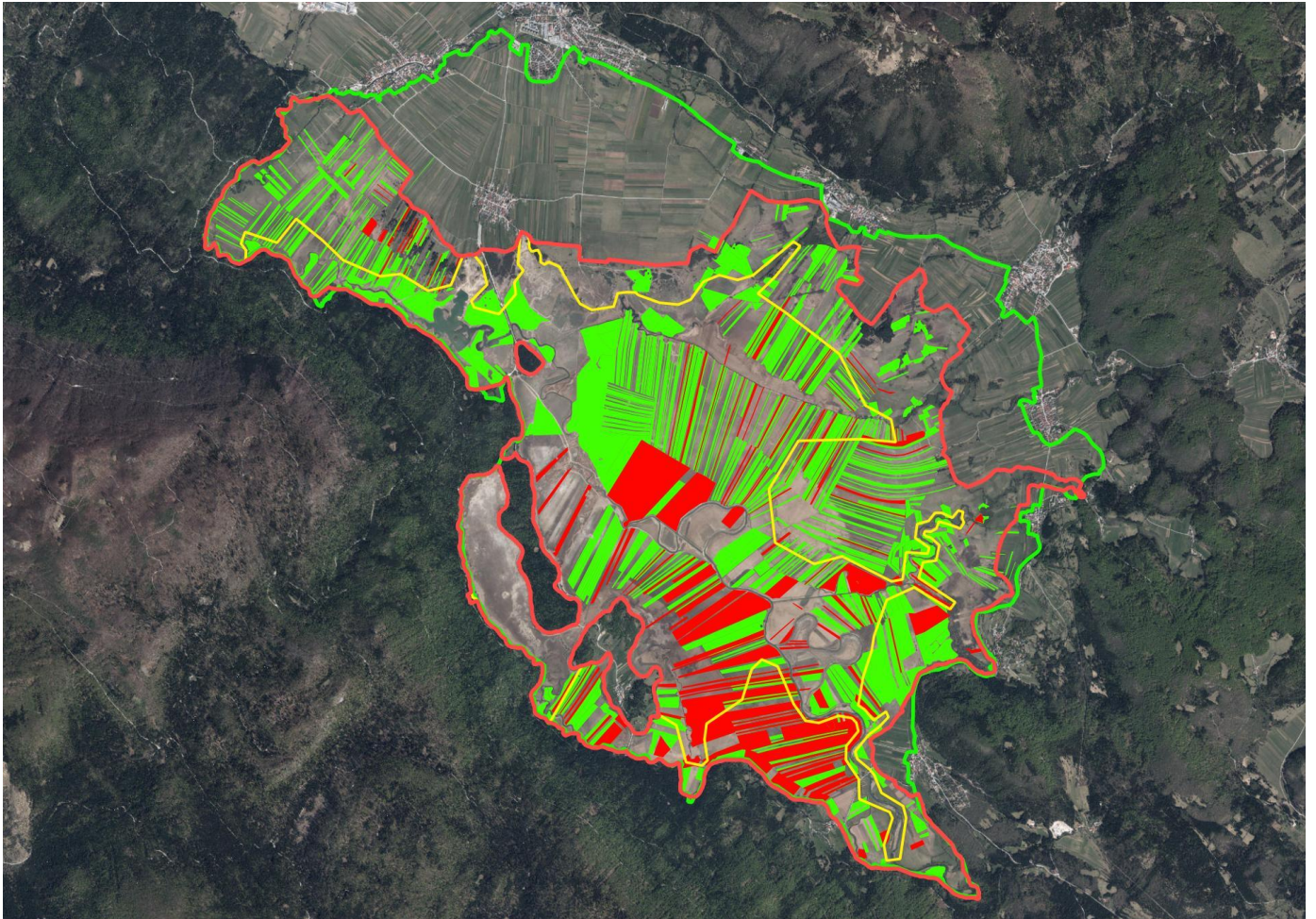

Slika 4: Spremembe deleža površine območja CJ vpisanih v ukrep VTR med leti.

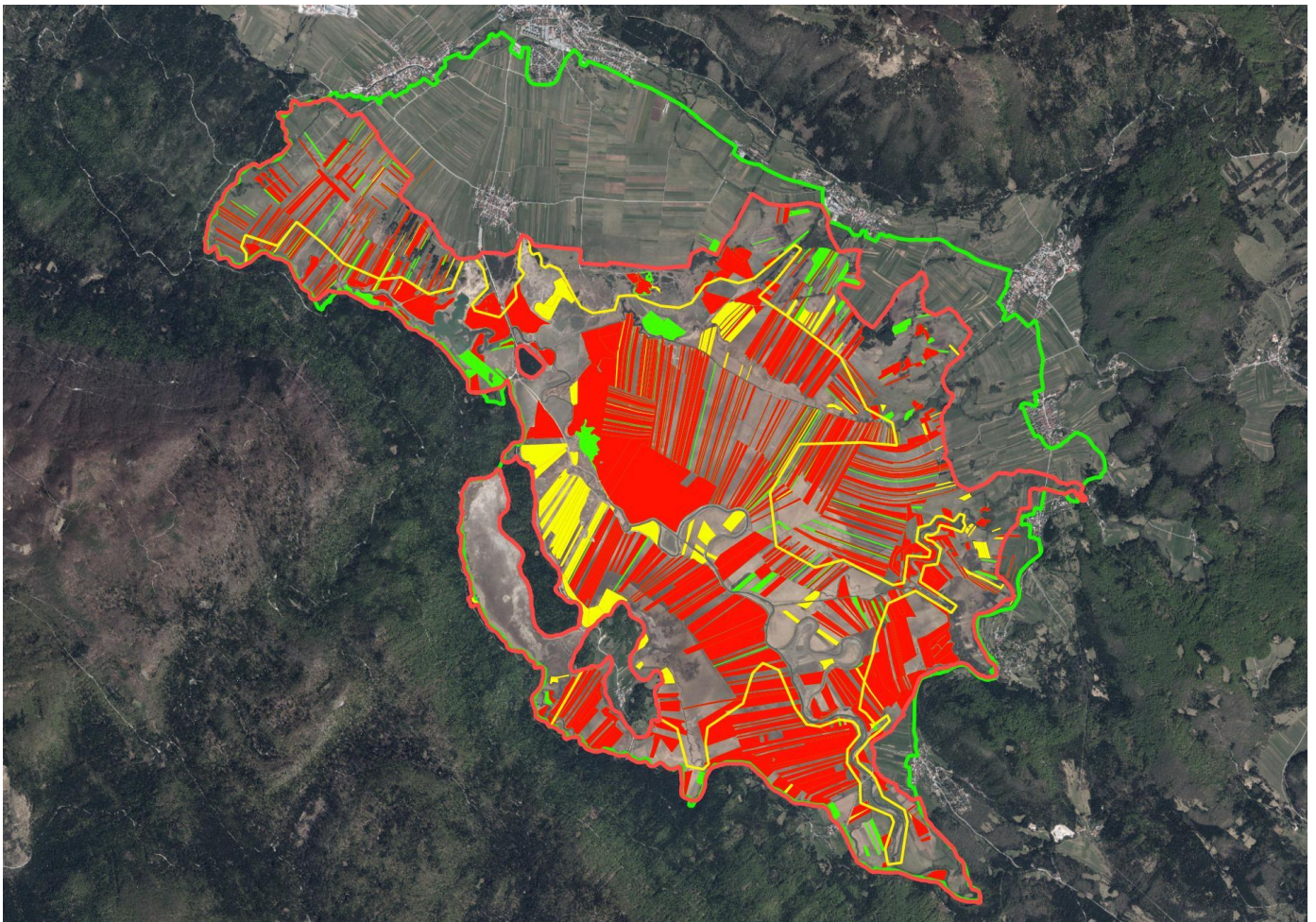
V letu 2009 je bil delež površin na območju SPA vpisanih v ukrep VTR 8 %, v letu 2023 pa 23 %. Na območju SPA je trend vpisa v VTR od leta 2009 do leta 2023 po večini naraščajoč, z izjemno velikim skokom leta 2015 (**Slika 5**). Izjema sta leti 2013 in 2023, ko je bilo vpisanih manj površin kot v letu prej. Zmanjšanje površin v letu 2013 je večje kot leta 2023, trenutni delež površin pa zaostaja le za letom 2022. Najmanj površin je bilo vpisanih leta 2013. V letu 2022, ko je bilo največ površin vpisanih v VTR je bilo povečanje za 208 % glede na leto 2009, leta 2023 pa za 199 % glede na leto 2009.

Slika 5: Spremembe deleža površine območja SPA vpisanih v ukrep VTR med leti.

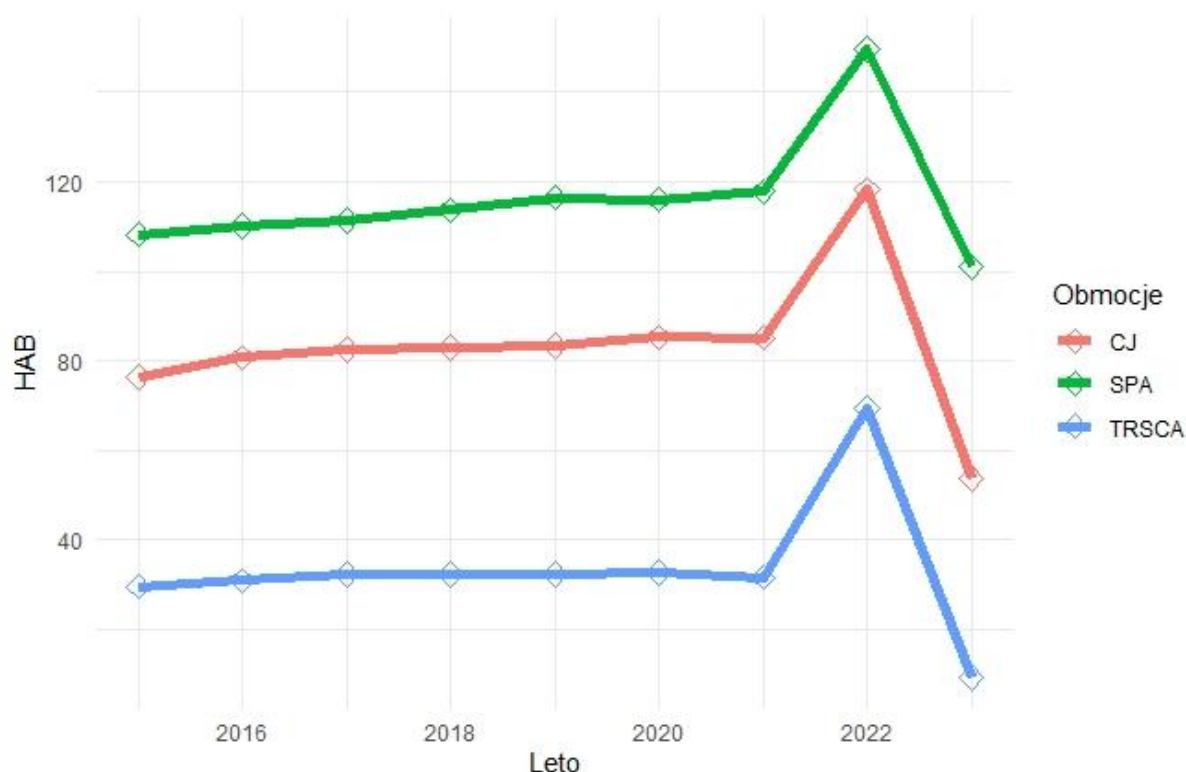
Slika 6: Sprememba vpisa v VTR med letom 2009 in 2023. Rdeča barva – vpis v letu 2009, zelena – vpis v letu 2023.

Slika 7: Sprememba vpisa v VTR med letom 2022 in 2023. Rdeča barva – vpis v letu 2022 in 2023, rumena – vpis v letu 2022, zelena – vpis v letu 2023.

3.1.2. Posebni travišni habitati (HAB) 2015 - 2023

Skupaj je bilo v HAB na območju SPA vpisanih največ 150 ha leta 2022 in je razmeroma enako od začetka -spremljanja z izjemo velikega povečanja v letu 2022 in nato strmega padca v letu 2023. Vse površine vpisane v HAB v letu 2023 predstavljajo 3 % površine SPA, 2 % površine CJ in 0,7 % površine TRŠCA. Znotraj površin CJ leži 71 % površin vpisanih v HAB leta 2015 in 53 % leta 2023. Na območju TRŠCA pa jih leži 27 % leta 2015 oziroma 9 % leta 2023 (**Slika 8, Preglednica 3**).

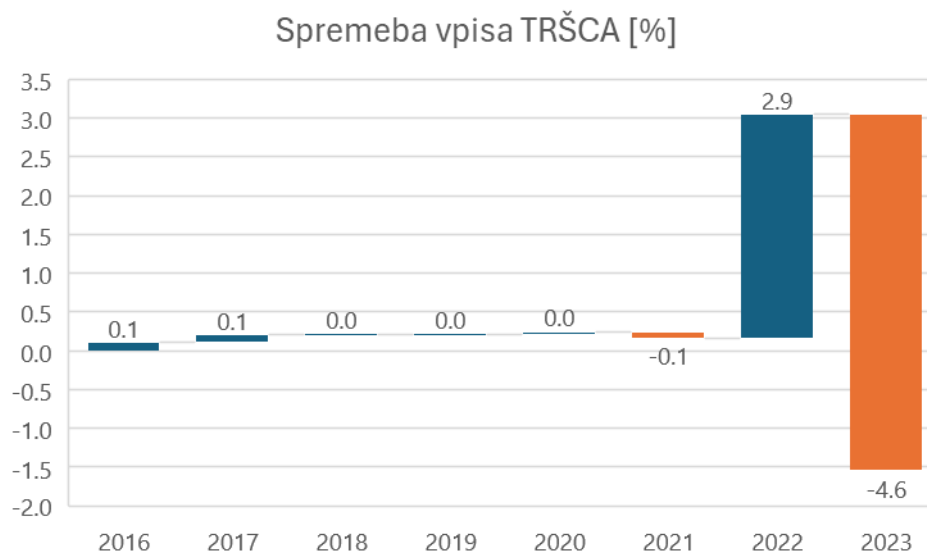

Slika 8: Površine v hektarjih vpisane v ukrep HAB v posameznem letu po posameznem območju.

Preglednica 3: Površine v hektarjih vpisane v ukrep HAB v posameznem letu po posameznem območju.

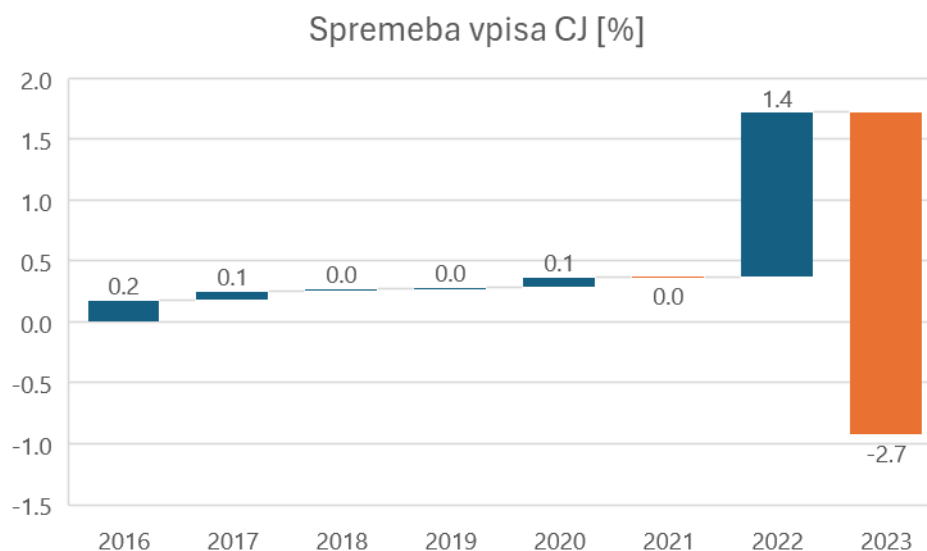
Leto	TRŠCA	CJ	SPA
2015	30	76	108
2016	31	81	110
2017	32	83	111
2018	32	83	114
2019	32	83	116
2020	33	85	116
2021	32	85	118
2022	70	118	150
2023	9	54	101

V letu 2015 je bil delež površin na območju TRŠCA vpisanih v ukrep HAB 2,3 %, v letu 2023 pa 0,7 %. Na območju TRŠCA je vpisa v HAB od leta 2015 do leta 2021 vsako leto približno enako. V letu 2022 je sledil skok povečanja vpisa in nato strm upad v letu 2023 (**Slika 9**). V letu 2022, ko je bilo največ površin vpisanih v HAB je bilo povečanje za 134 % glede na leto 2015, leta 2023 pa je zmanjšanje za -70 % glede na leto 2015.

Slika 9: Spremembe deleža površine območja TRŠCA vpisanih v ukrep HAB med leti.

V letu 2015 je bil delež površin na območju CJ vpisanih v ukrep HAB 3,1 % v letu 2023 pa 2,2 %. Na območju CJ je vpisa v HAB od leta 2015 do leta 2021 vsako leto približno enako. V letu 2022 je sledil skok povečanja vpisa in nato strm upad v letu 2023 (**Slika 10**). V letu 2022, ko je bilo največ površin vpisanih v HAB je bilo povečanje za 54 % glede na leto 2015, leta 2023 pa je zmanjšanje za -30 % glede na leto 2015.

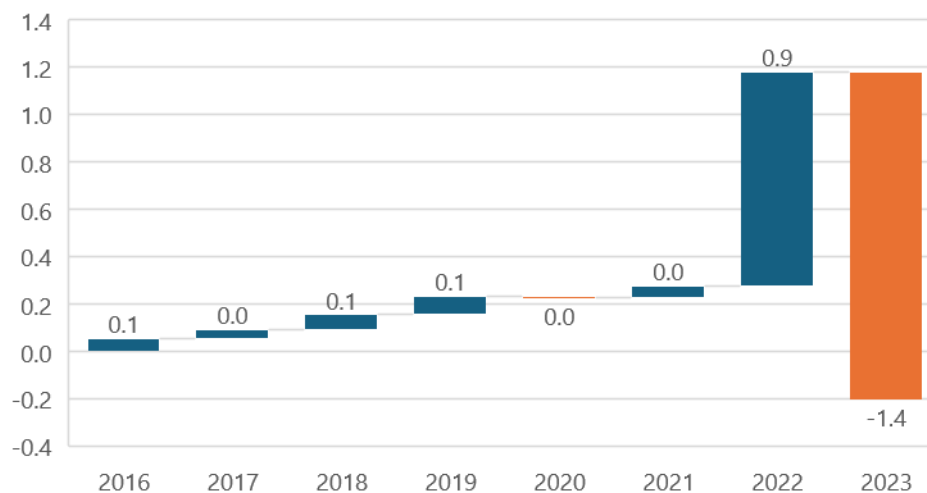

Slika 10: Spremembe deleža površine območja CJ vpisanih v ukrep HAB med leti.

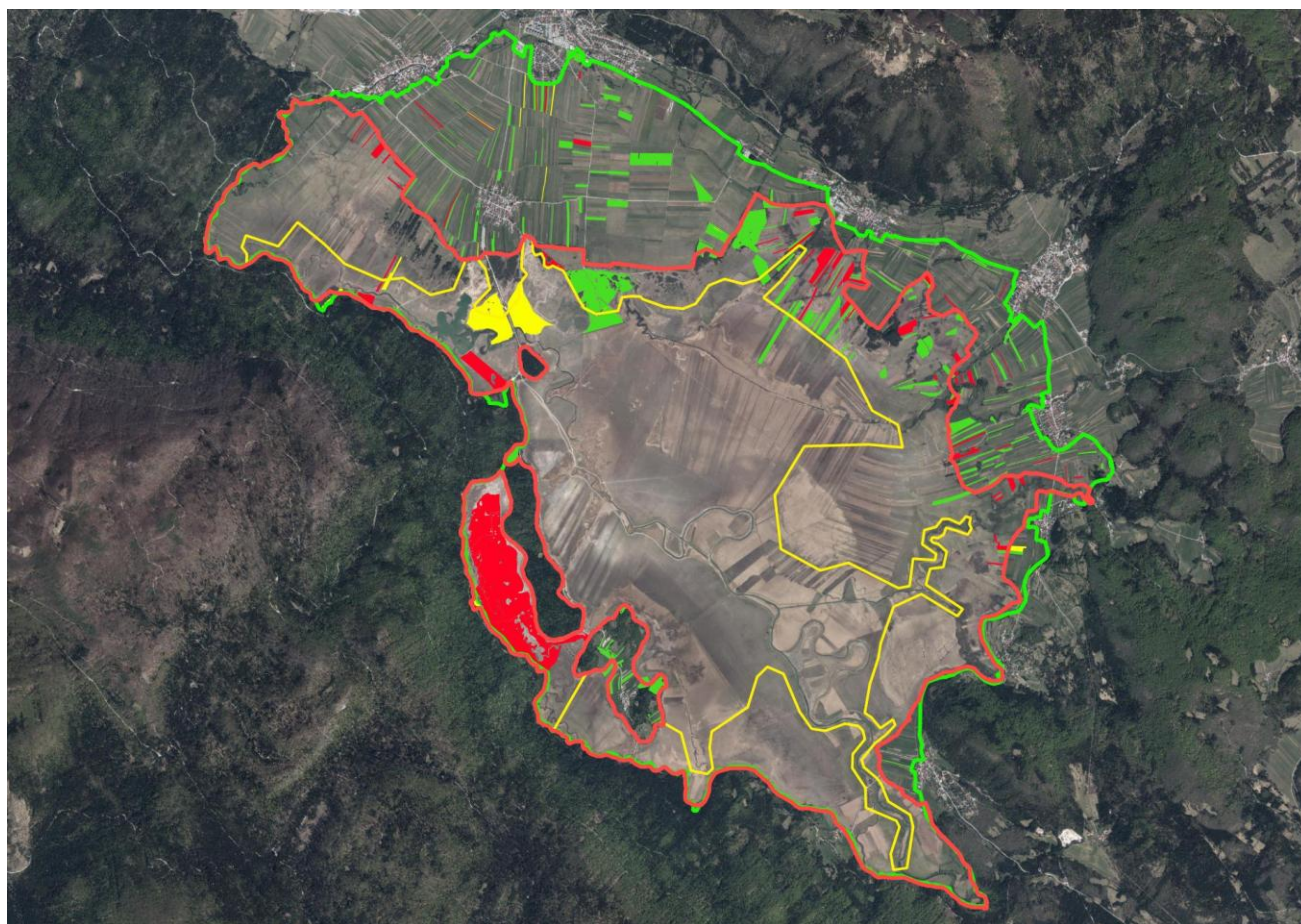
V letu 2015 je bil delež površin na območju SPA vpisanih v ukrep HAB 3,1 % v letu 2023 pa 2,9 %. Na območju SPA je vpisa v HAB od leta 2015 do leta 2021 vsako leto približno enako. V letu 2022 je sledil skok

povečanja vpisa in nato strm upad v letu 2023 (**Slika 11**). V letu 2022, ko je bilo največ površin vpisanih v HAB je bilo povečanje za 38 % glede na leto 2015, leta 2023 pa je zmanjšanje za -7 % glede na leto 2015.

Sprememba vpisa SPA [%]

Slika 11: Spremembe deleža površine območja SPA vpisanih v ukrep HAB med leti.

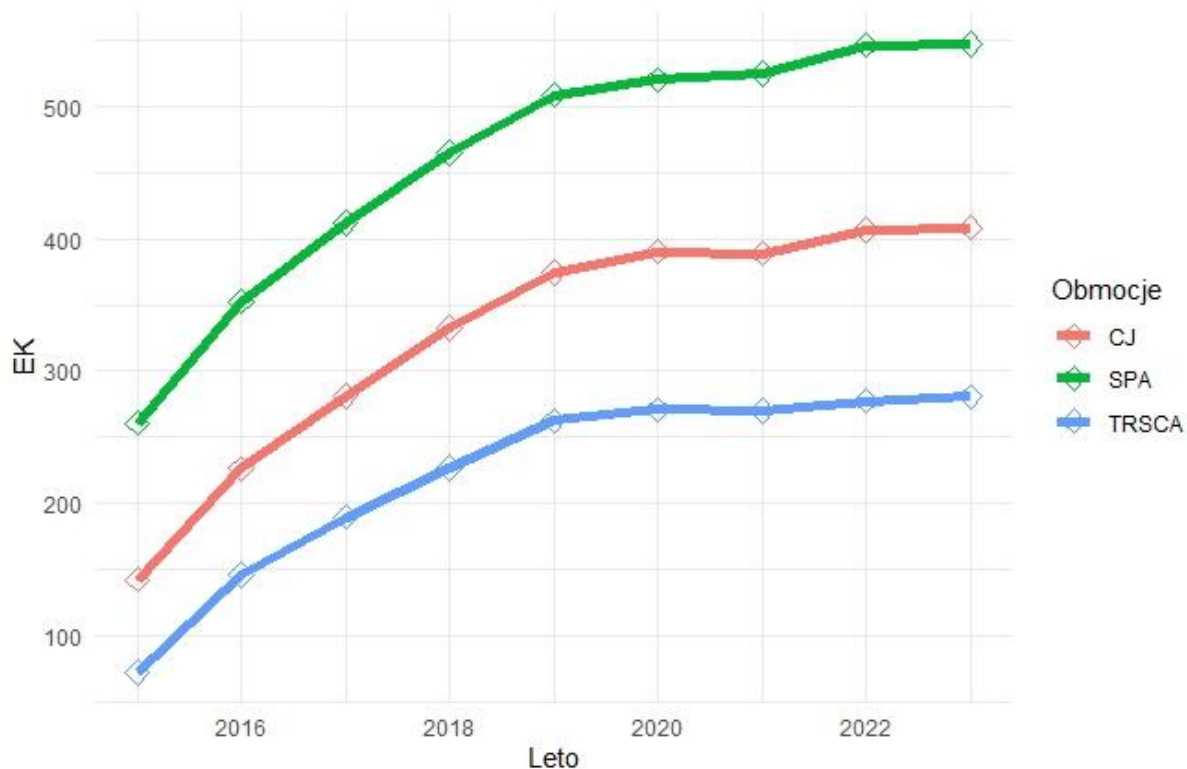

Slika 12: Sprememba vpisa v ukrep HAB med leti 2021 in 2023. Rumena – vpis samo leta 2021, rdeča vpis samo leta 2022, zelena vpis vsa leta 2021, 2022 in 2023.

3.1.3. Ekološko kmetijstvo (EK) 2015 - 2023

Skupaj je bilo v EK na območju SPA vpisanih največ 547 ha leta 2023 in narašča od začetka spremljanja. Vse površine vpisane v EK v letu 2023 predstavljajo 16 % površine SPA, 17 % površine CJ in 21 % površine TRŠCA.

Znotraj površin CJ leži 55 % površin vpisanih v EK leta 2015 in 75 % leta 2023. Na območju TRŠCA pa jih leži 28 % vpisanih leta 2015 oziroma 51 % leta 2023 (**Slika 13, Preglednica 4**).

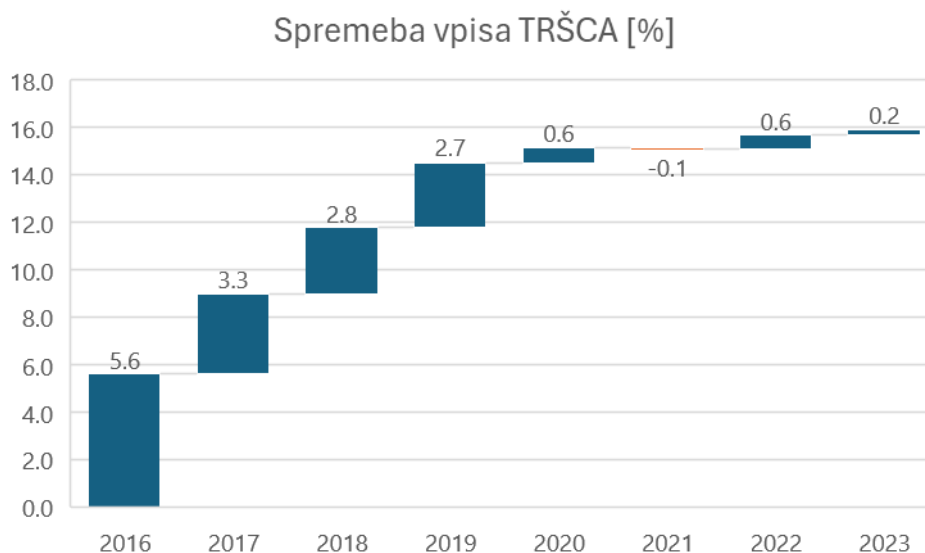

Slika 13: Površine v hektarjih vpisane v ukrep EK v posameznem letu po posameznem območju.

Preglednica 4: Površine v hektarjih vpisane v ukrep EK v posameznem letu po posameznem območju

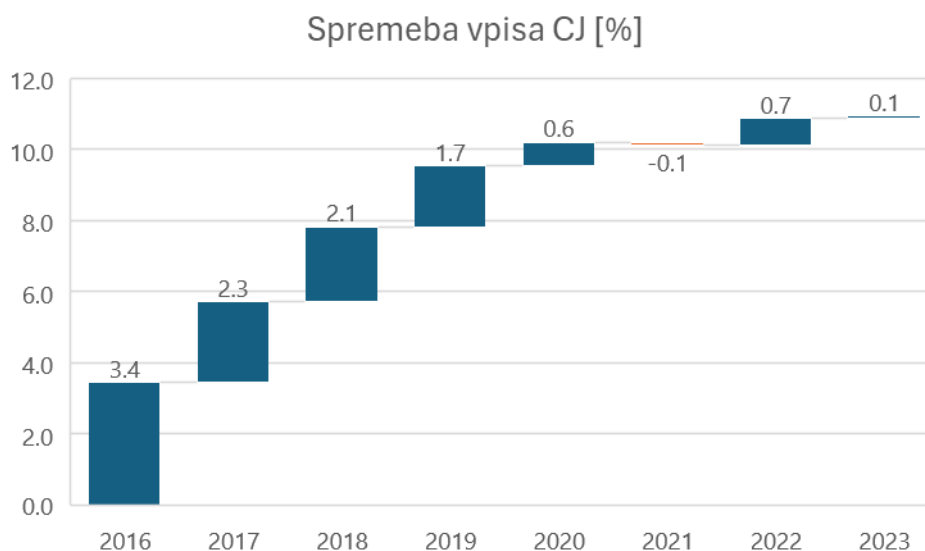
Leto	TRŠCA	CJ	SPA
2015	73	143	261
2016	146	226	353
2017	190	281	412
2018	227	333	465
2019	263	375	509
2020	271	390	520
2021	270	389	525
2022	278	406	546
2023	281	408	547

V letu 2015 je bil delež površin na območju TRŠCA vpisanih v ukrep EK 6 %, v letu 2023 pa 21 %. Na območju TRŠCA je vpisa v EK od leta 2015 do leta 2021 narašča vsako leto, nato ostaja na enaki ravni (Slika 14). V letu 2023, ko je bilo največ površin vpisanih v EK je bilo povečanje za 287 % glede na leto 2015.

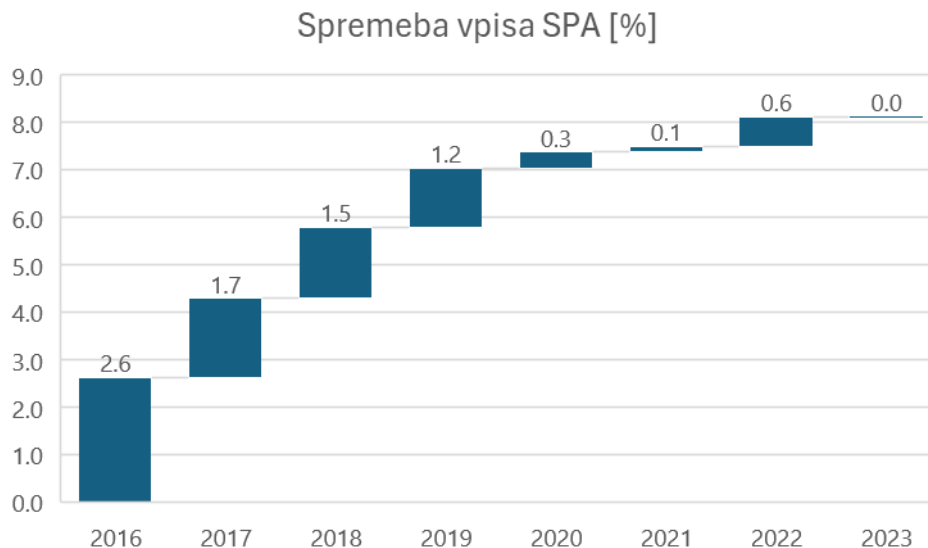
Slika 14: Spremembe deleža površine območja TRŠCA vpisanih v ukrep EK med leti.

V letu 2015 je bil delež površin na območju CJ vpisanih v ukrep EK 6 % v letu 2023 pa 17 %. Na območju CJ je vpisa v EK od leta 2015 do leta 2021 narašča vsako leto približno enako, nato naraste še 2022, sicer ostaja na enaki ravni (Slika 15). V letu 2023, ko je bilo največ površin vpisanih v EK je bilo povečanje za 186 % glede na leto 2015.

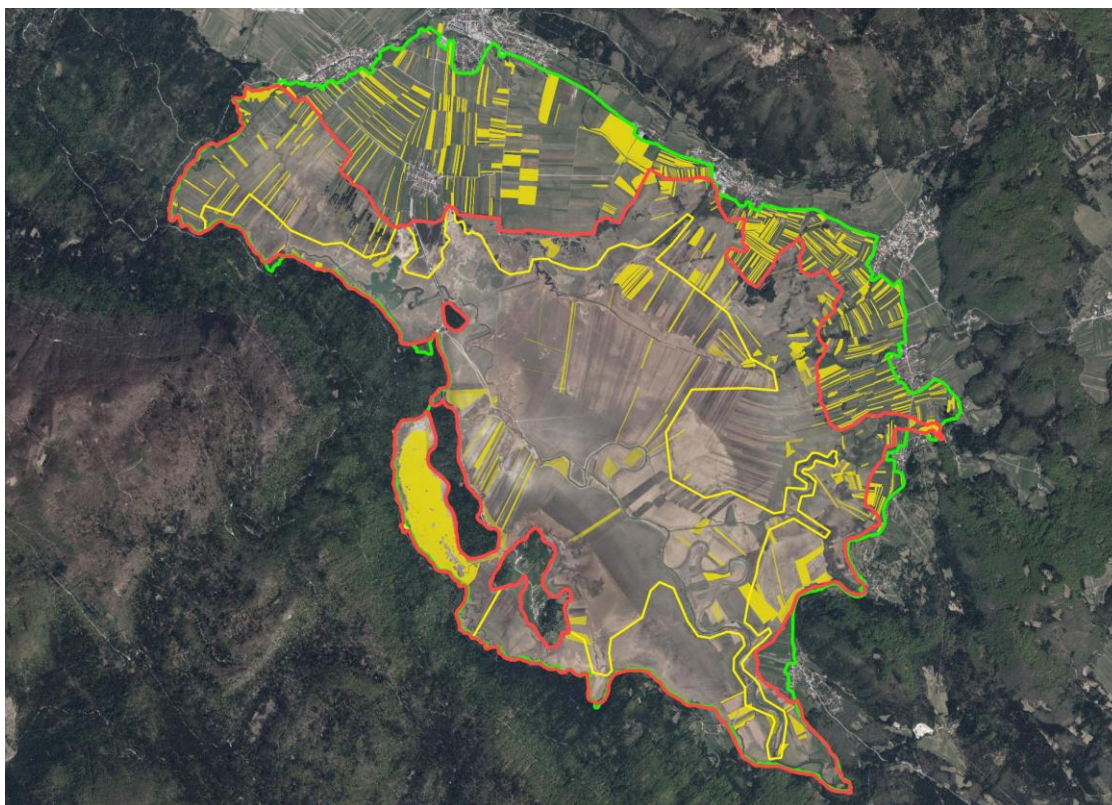

Slika 15: Spremembe deleža površine območja CJ vpisanih v ukrep EK med leti.

V letu 2015 je bil delež površin na območju SPA vpisanih v ukrep EK 7 % v letu 2023 pa 16 %. Na območju CJ je vpisa v EK od leta 2015 do leta 2021 narašča vsako leto približno enako, nato naraste še 2022, sicer ostaja na enaki ravni (**Slika 16**). V letu 2023, ko je bilo največ površin vpisanih v EK je bilo povečanje za 109 % glede na leto 2015.

Slika 16: Spremembe deleža površine območja CJ vpisanih v ukrep EK med leti.

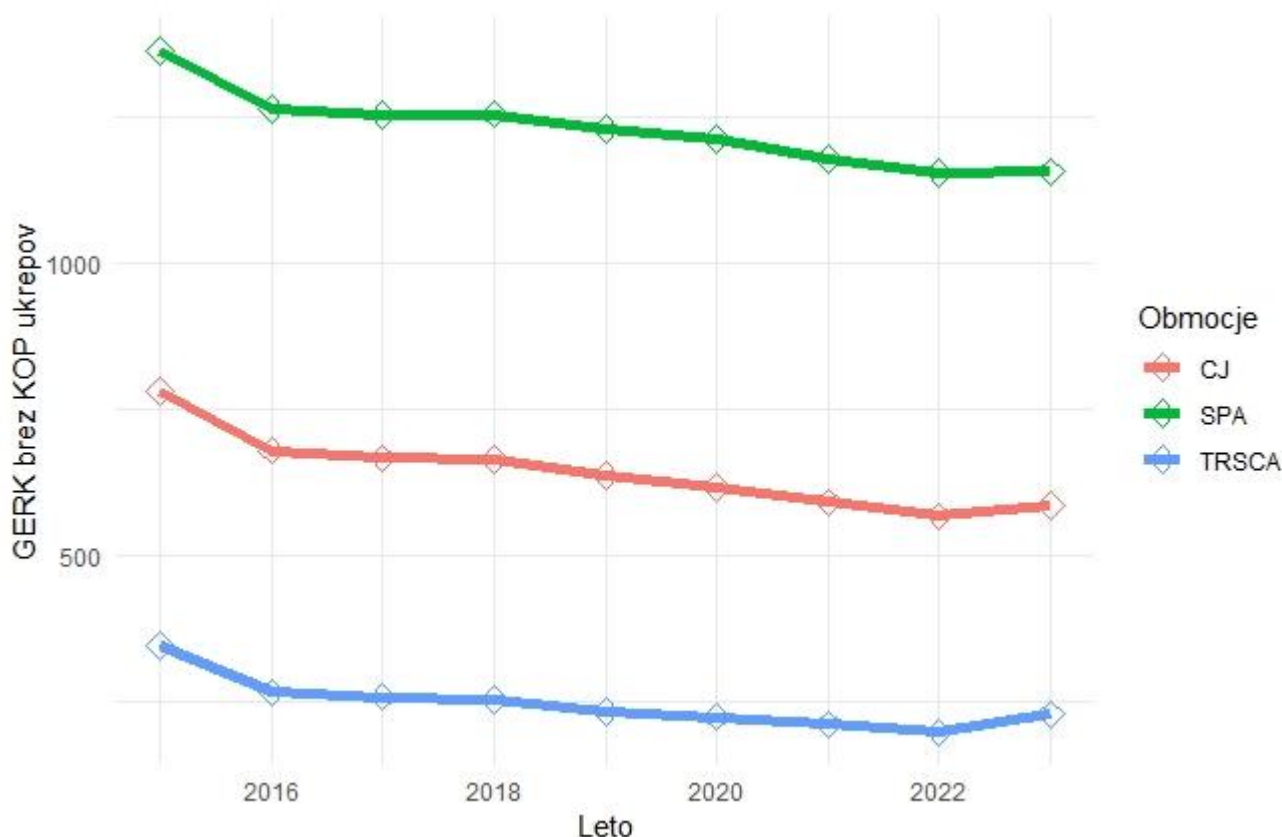

Slika 17: Zemljišča vpisana v ukrep EK od leta 2015 do 2023 z označenimi območji spremljanja. Temnejša barva označuje večjo pogostost vpisa.

3.1.4. GERK-i, ki niso vključeni v noben KOP ukrep (2015 – 2023)

Skupaj je bilo GERK-ov brez KOP ukrepov na območju SPA vpisanih največ 1362 ha leta 2015 in vsako leto upada le leta 2023 rahlo naraste. Vse površine GERK-ov vpisanih brez KOP ukrepov v letu 2023 predstavljajo 33 % površine SPA, 24 % površine CJ in 17 % površine TRŠCA.

Znotraj površin CJ leži 57 % površin GERK-ov brez KOP ukrepov leta 2015 in 51 % leta 2023. Na območju TRŠCA pa jih leži 25 % leta 2015 oziroma 20 % leta 2023 (**Slika 18, Preglednica 5**).

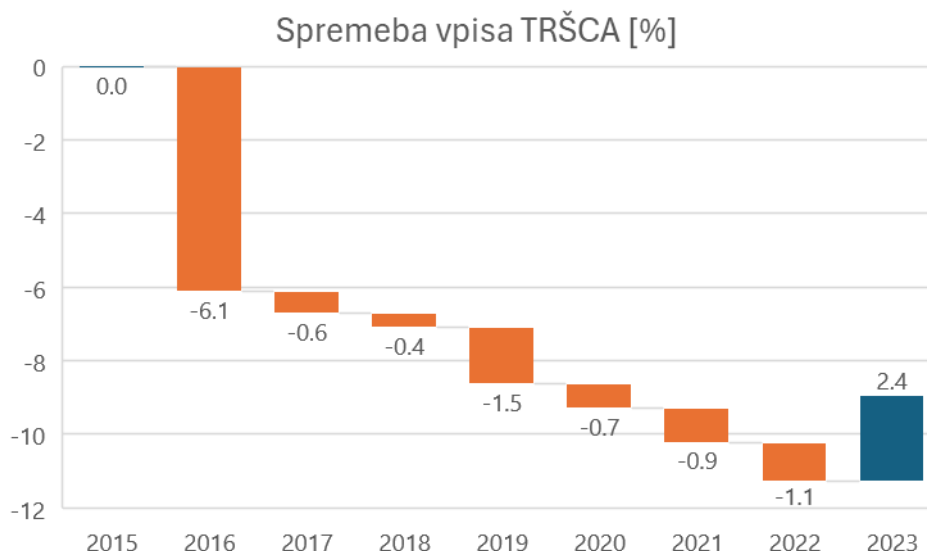

Slika 18: Površine v hektarjih GERK-ov, ki niso vključeni v noben KOP ukrep v posameznem letu po posameznem območju.

Preglednica 5: Površine v hektarjih GERK-ov, ki niso vključeni v noben KOP ukrep v posameznem letu po posameznem območju.

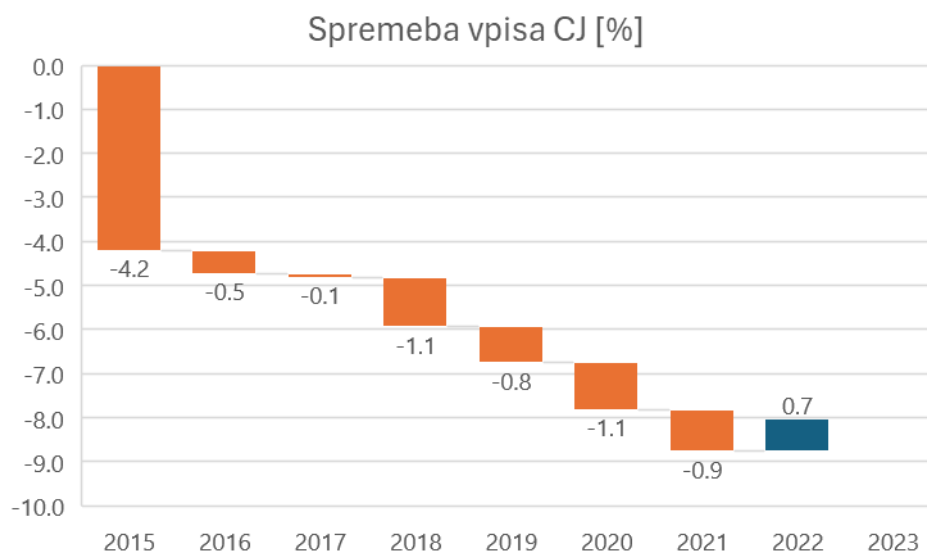
Leto	TRSCA	CJ	SPA
2015	345	780	1362
2016	265	678	1262
2017	257	665	1251
2018	252	663	1253
2019	232	636	1229
2020	223	616	1211
2021	211	590	1176
2022	197	567	1153
2023	228	585	1154

V letu 2015 je bil delež površin na območju TRŠCA vpisanih GERK-ov brez KOP ukrepov 26 %, v letu 2023 pa 17 %. Na območju TRŠCA je obseg vpisa padajoč, v letu 2023 pa naraste na raven iz leta 2019 (**Slika 19**). V letu 2022, ko je bilo najmanj površin GERK-ov brez KOP ukrepov, je bilo zmanjšanje za 43 % glede na leto 2015, leta 2023 pa je zmanjšanje 34 % glede na leto 2015.

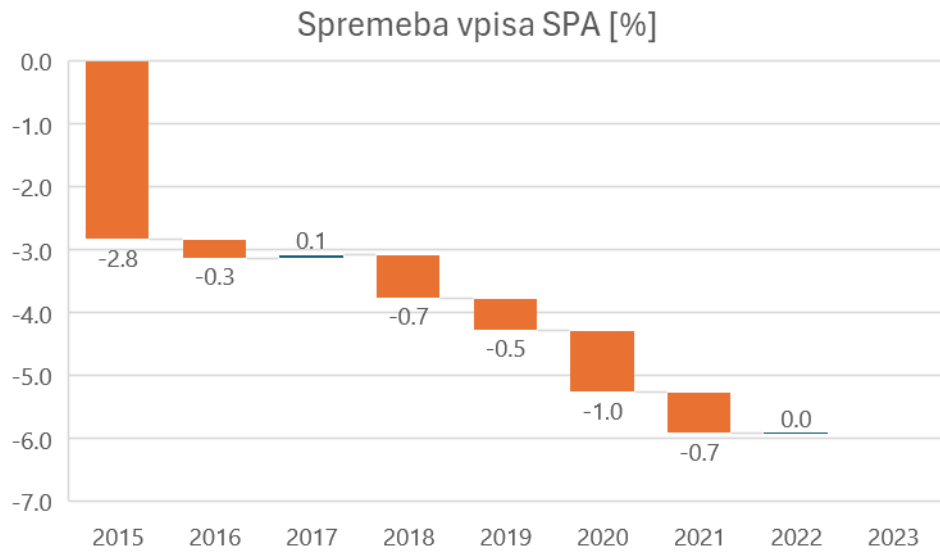
Slika 19: Spremembe deleža površine območja TRŠCA vpisanih GERK-ov brez KOP ukrepov med leti.

V letu 2015 je bil delež površin na območju CJ vpisanih GERK-ov brez KOP ukrepov 32 %, v letu 2023 pa 24 %. Na območju CJ je obseg vpisa padajoč, v letu 2023 pa naraste na raven iz leta 2021 (**Slika 20**). V letu 2022, ko je bilo najmanj površin GERK-ov brez KOP ukrepov, je bilo zmanjšanje za 27 % glede na leto 2015, leta 2023 pa je zmanjšanje 25 % glede na leto 2015.

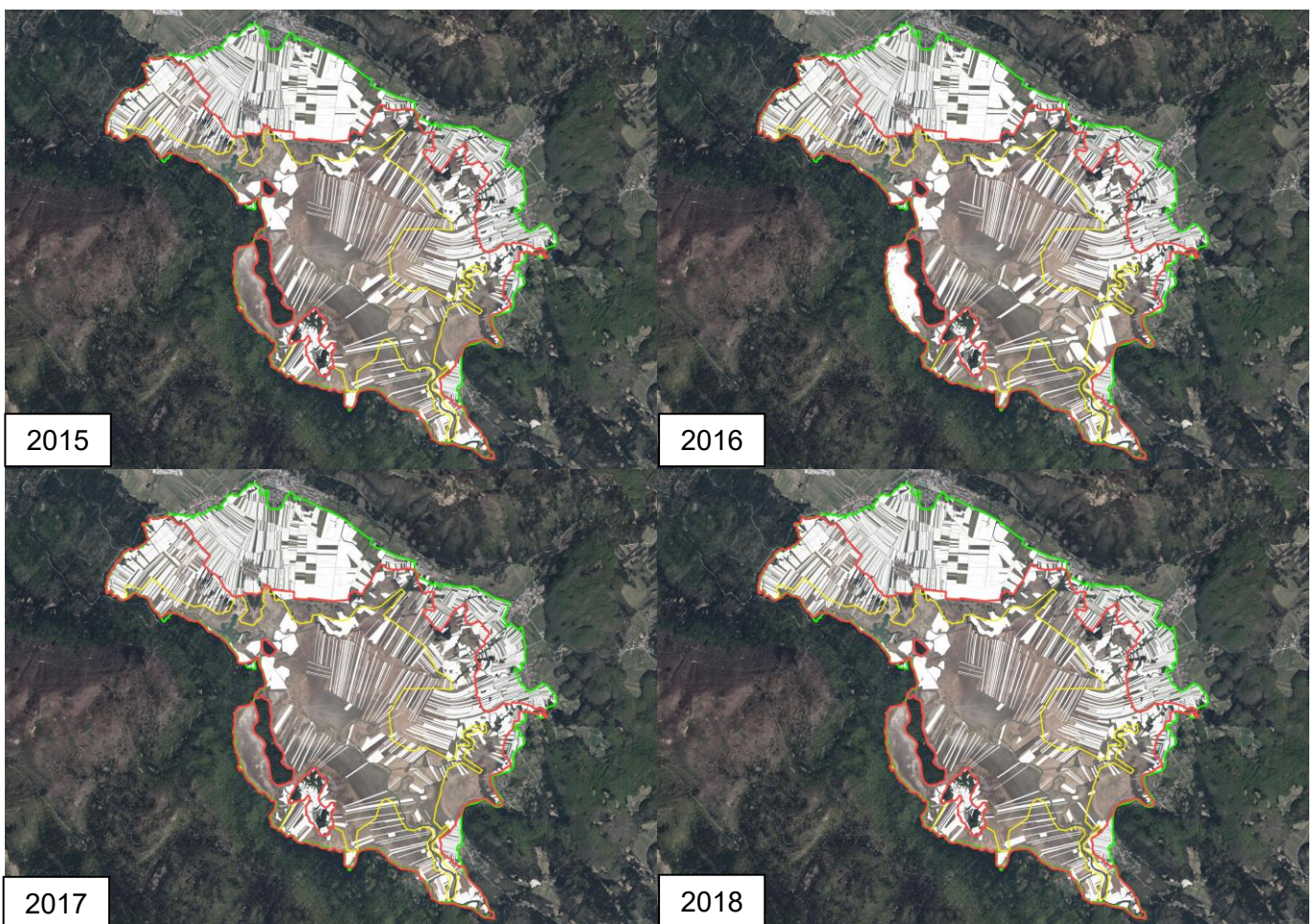

Slika 20: Spremembe deleža površine območja CJ vpisanih GERK-ov brez KOP ukrepov med leti.

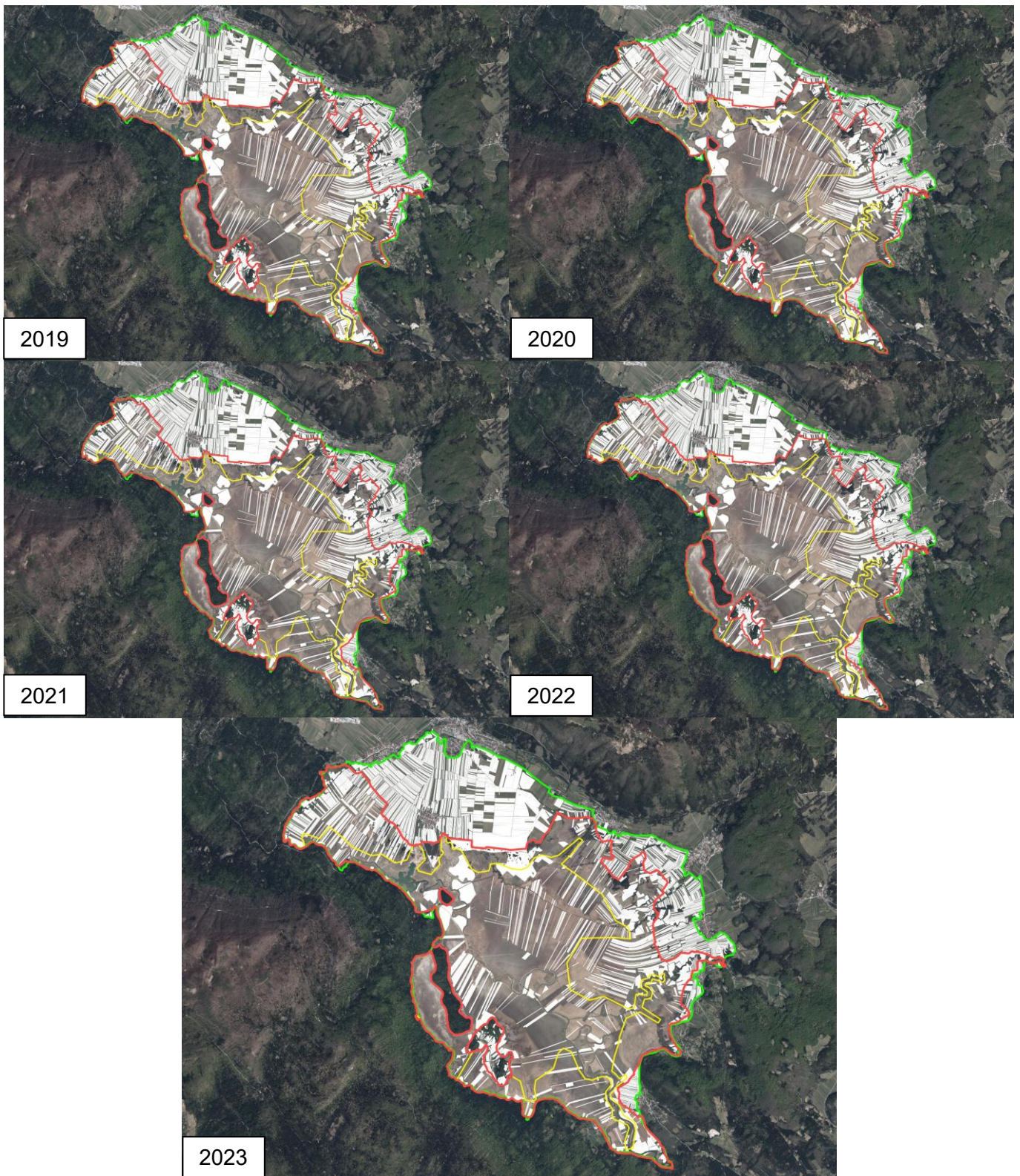
V letu 2015 je bil delež površin na območju SPA vpisanih GERK-ov brez KOP ukrepov 39 %, v letu 2023 pa 33 %. Na območju SPA je obseg vpisa padajoč, le 2017 rahlo naraste, v letu 2023 pa se ne spremeni. V letu 2023, je bilo zmanjšanje za 15 % glede na leto 2015 (**Slika 21**).

Slika 21: Spremembe deleža površine območja SPA vpisanih GERK-ov brez KOP ukrepov med leti.

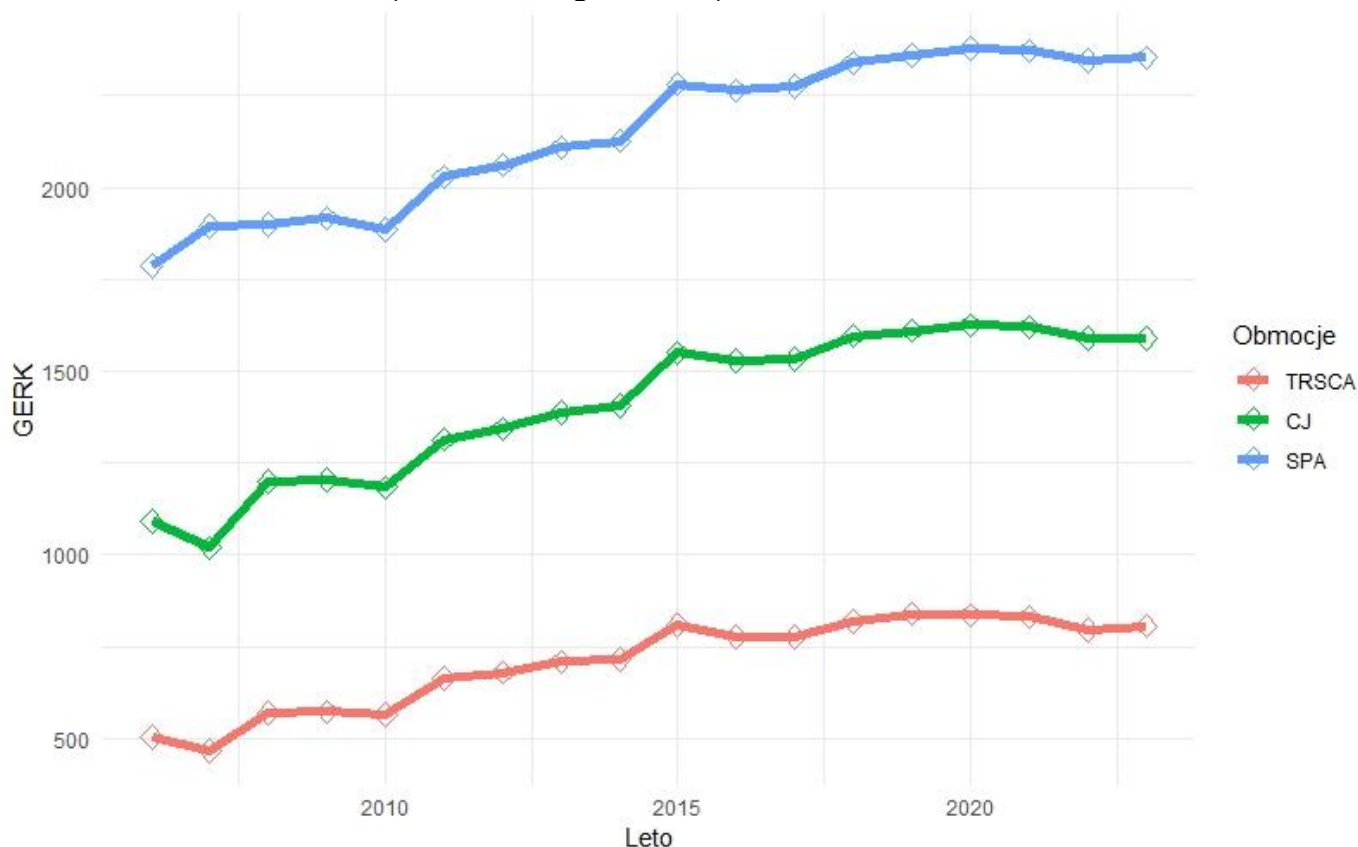
Slika 22: GERK-i brez KOP ukrepov od leta 2015 do 2018 z označenimi območji spremljanja.

Slika 23: GERK-i brez KOP ukrepov od leta 2019 do 2023 z označenimi območji spremljanja.

3.2. Splošni podatki in trendi o vpisu v GERK 2006 – 2023

Skupaj je bilo z GERK na območju SPA vpisanih največ 2378 ha leta 2020. Skupna površina GERK narašča do leta 2018, potem ostaja na razmeroma enakem nivoju doseže razmeroma enak nivo. Vse površine z GERK v letu 2023 predstavljajo 71 % površine SPA, 65 % površine CJ in 62 % površine TRŠCA. Znotraj CJ leži 61 % površin z GERK leta 2006 in 68 % leta 2023. Na območju TRŠCA pa jih leži 28 % leta 2006 oziroma 34 % leta 2023 (**Slika 24, Preglednica 6**).

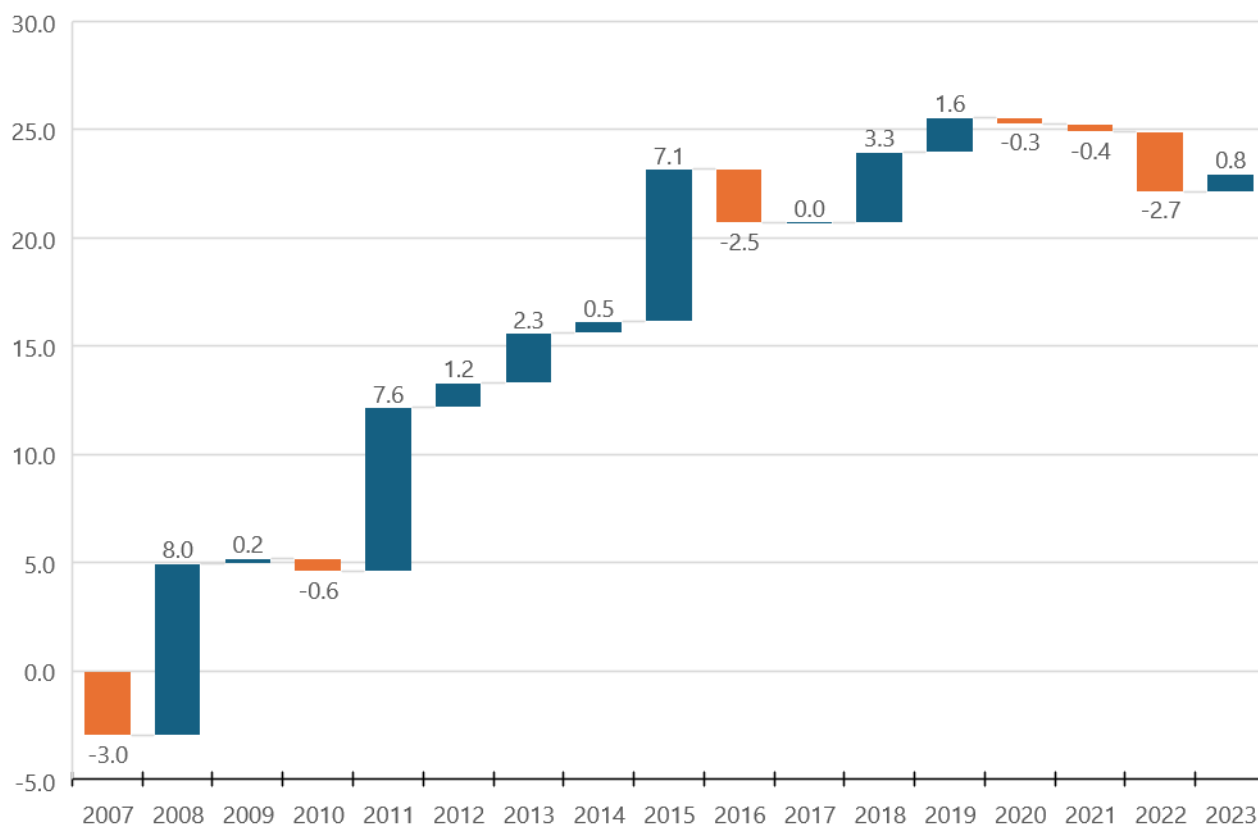
Slika 24: Površine v hektarjih z vpisanim GERK v posameznem letu po posameznem območju.

Preglednica 6: Površine v hektarjih z vpisanim GERK v posameznem letu po posameznem območju.

Leto	TRSCA	CJ	SPA
2006	505	1091	1786
2007	466	1019	1895
2008	570	1199	1900
2009	573	1205	1916
2010	565	1184	1885
2011	664	1314	2030
2012	680	1343	2061
2013	709	1387	2109
2014	716	1407	2127
2015	809	1550	2282
2016	776	1529	2264
2017	776	1534	2275
2018	819	1596	2340
2019	840	1610	2360
2020	836	1625	2378
2021	831	1620	2373
2022	795	1590	2345
2023	806	1589	2353

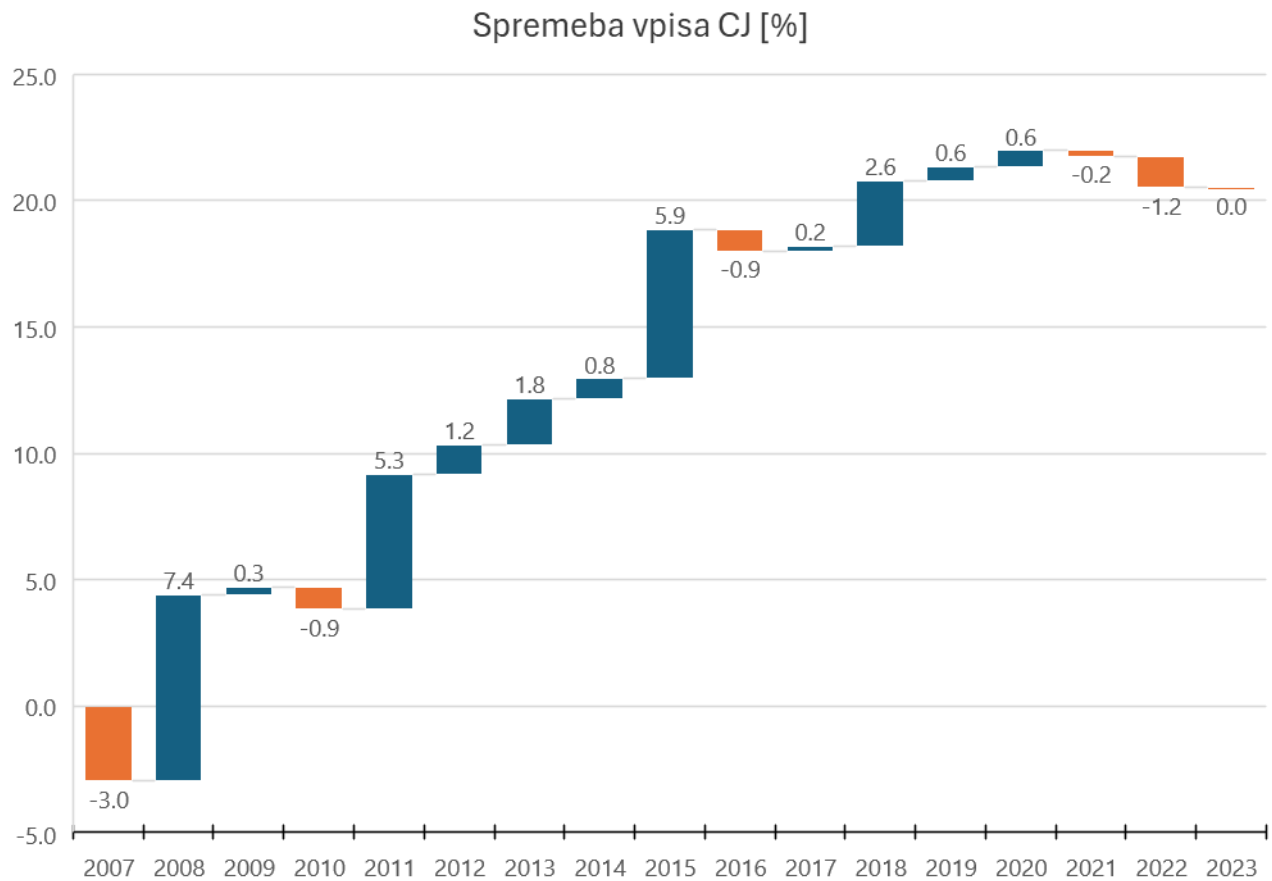
V letu 2006 je bil delež površin na območju TRŠCA z GERK 39 %, leta 2023 pa 62 %. Na območju TRŠCA je delež površine z GERK med leti v skokih naraščal do 2019, nato rahlo upade (**Slika 25**). Leta 2023 naraste nazaj na raven leta 2018. V letu 2019, ko je bilo največ površin z GERK je bilo povečanje za 65 % glede na leto 2006, leta 2023 pa je povečanje 58 % glede na leto 2006.

Sprememba vpisa TRŠCA [%]

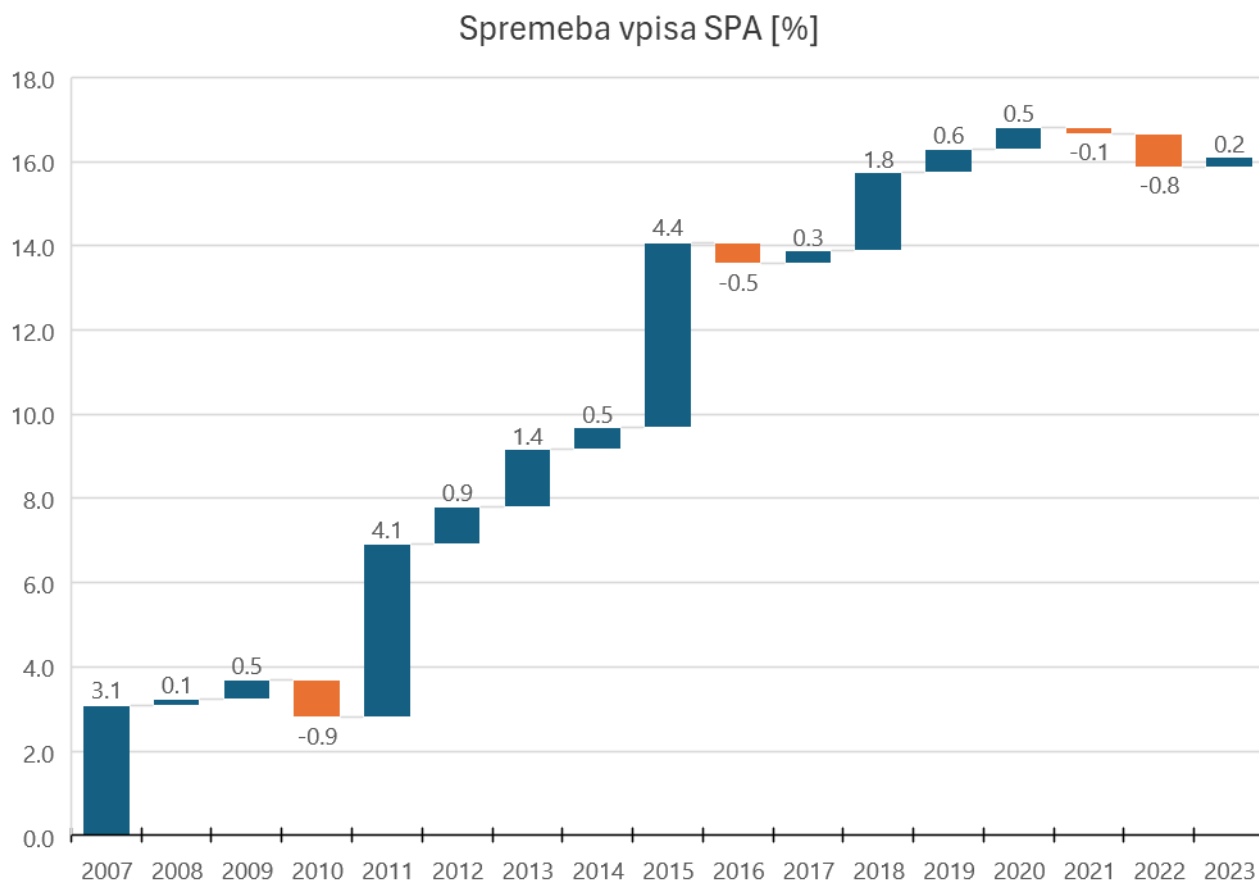
Slika 25: Spremembe deleža površine območja TRŠCA z GERK med leti.

V letu 2006 je bil delež površin na območju CJ z GERK 45 %, leta 2023 pa 65 %. Na območju CJ je delež površine z GERK med leti v skokih naraščal do 2020, nato rahlo upade (**Slika 26**). Leta 2023 naraste nazaj na raven leta 2018. V letu 2020, ko je bilo največ površin z GERK je bilo povečanje za 59 % glede na leto 2006, leta 2023 pa je povečanje 46 % glede na leto 2006.

Slika 26: Spremembe deleža površine območja CJ z GERK med leti.

V letu 2006 je bil delež površin na območju SPA z GERK 51 %, leta 2023 pa 67 %. Na območju CJ je delež površine z GERK med leti v skokih naraščal do 2020, nato rahlo upade (**Slika 27**). Leta 2023 naraste nazaj na raven leta 2018. V letu 2020, ko je bilo največ površin z GERK je bilo povečanje za 33 % glede na leto 2006, leta 2023 pa je povečanje 32 % glede na leto 2006.

Slika 27: Spremembe deleža površine območja TRŠČA z GERK med leti.

4. Diskusija

Iz predstavljenih podatkov je razvidno, da je interes za kmetovanje v obdobju spremljanja na Cerkniškem polju močno narasel. Ob upoštevanju da je približno 17 % površin neprimernih za vključitev v kmetijske spodbude (naselja, ceste, gozdna zemljišča, vode ipd.), so realne vrednosti deležev površin vključenih v kmetijske ukrepe višje za približno 20 %. Kar pomeni, da je vključenost v kmetijske ukrepe 75 % na območju TRŠCA in CJ, ter 80 % na območju SPA. Izrazito povečanje vpisa v GERK je v letih 2008, 2011 in 2015. Povečanje pa je večje predvsem na osrednjem delu CJ in TRŠCA, kot na obrobni območjih SPA.

V letu 2023 je bilo zmanjšanje območja mogočega za vpis v ukrep v VTR, na račun izločenja trstič iz VTR in HAB, kar se pozna na zmanjšanju skupnega obsega tega ukrepa, toda delež upada obsega vpisa je manjši kot leta 2013. Upad je najbolj opazen na območju TRŠCA, manj pa na CJ. TRŠCA je osrednje območje za vpis VTR, saj je tu večina vpisanih površin. A obstaja še nekaj prostora za vpis v KOP ukrepe, ker je še vedno približno dve tretjini površin še brez vpisanega vsakršnega KOP ukrepa. Predvsem pa se povečuje delež površin v VTR izven projektne območja TRŠCA a še vedno na območju CJ.

Ukrep HAB je manjšega obsega na območju obravnave. Na projektne območju ga je razmeroma malo in je tudi v upadanju, je tudi edini ukrep, ki je v absolutnih vrednostih površine nazadoval. Predvsem se pozna povečanje leta 2022, ko je bilo v ukrep vključeno celotno območje Zadnjega kraja, ki pa po tem ni bilo več vključeno vanj. Je pa vprašanje, ali je ta ukrep sploh primeren na projektne območju. Zaradi dolgotrajne ojezeritve so rastline razmeroma pozno cvetoče in zaradi paše ali košnje konec junija/zacetek julija in ne uspejo dokončati reprodukcijskih ciklov.

EK sam ukrep ne vpliva na sam datum košnje vpliva pa na vnos tekočih gnojil. Iz predstavljenega trenda je mogoče opaziti, da je to ukrep pri katerem je povečevanje vpisa največje proporcionalno največ na območju TRŠCA, povečanje na drugih območjih pa je predvsem posledica tega.

Površina vpisa GERK-ov brez KOP skozi leta upada, z izjemo leta 2023, ko rahlo naraste. Na območju SPA predstavlja pomemben delež površin (49 %), a je manjšega pomena na območju CJ in TRŠCA, kjer prevladuje ukrep VTR (52 % na CJ in 59 % na TRŠCA). Če vzamemo celoten obseg vseh GERK-ov in delež GERK-ov brez vpisanih KOP-ov, razberemo, da je ta delež na vseh območjih od leta 2015 upadel, do najnižje točke leta 2022. Nasprotno sorazmerno pa je naraščal delež vpisanih zemljišč v VTR (**Preglednica 7**). Iz tega sklepam, da je predvsem na območju CJ in TRSCA vse več interesa po vpisu zemljišč v KOP ukrepe.

Na prioritarnih območjih varstva močvirskih habitatov in vrst je še vedno razmeroma veliko površin, ki niso vključene v noben KOP ukrep, ki dopušča košnjo kadarkoli. Ker se lahko kosi v tudi v času ko gnezdijo ptice in druge talne živali, bi bilo smiselno razviti ukrepe, ki bi spodbudili kmetovalce, da košnjo izvajajo po programu prilagojenemu za varstvo teh vrst in njihovih habitatov.

Preglednica 7: Površina vseh GERK po letih na posameznem območju, ter delež površin, ki jih predstavljajo površine vključene v VTR in GERK-i brez KOP ukrepov.

Leto	Vsi GERK			VTR			GERK-i brez KOP ukrepa		
	TRSCA	CJ	SPA	TRSCA	CJ	SPA	TRSCA	CJ	SPA
2009	573	1205	1916	0,30	0,23	0,14	/	/	/
2010	565	1184	1885	/	/	/	/	/	/
2011	664	1314	2030	0,28	0,23	0,15	/	/	/
2012	680	1343	2061	/	/	/	/	/	/
2013	709	1387	2109	0,21	0,19	0,12	/	/	/
2014	716	1407	2127	0,22	0,20	0,13	/	/	/
2015	809	1550	2282	0,52	0,41	0,28	0,43	0,50	0,60
2016	776	1529	2264	0,60	0,47	0,32	0,34	0,44	0,56
2017	776	1534	2275	0,61	0,47	0,32	0,33	0,43	0,55
2018	819	1596	2340	0,60	0,47	0,32	0,31	0,42	0,54
2019	840	1610	2360	0,59	0,48	0,33	0,28	0,40	0,52
2020	836	1625	2378	0,59	0,48	0,33	0,27	0,38	0,51
2021	831	1620	2373	0,61	0,49	0,34	0,25	0,36	0,50
2022	795	1590	2345	0,66	0,53	0,36	0,25	0,36	0,49
2023	806	1589	2353	0,59	0,52	0,35	0,28	0,37	0,49

5. Viri

Podatki iz zbirnih vlog za območje SPA Cerkniško jezero od leta 2015 do leta 2023. Agencija za kmetijske trge RS, Ljubljana, Slovenija. Posredovani dne 4. 1. 2024, na uradno zaprosilo Notranjskega parka.

Podatki o vpisu Grafičnih enot rabe kmetijskih zemljišč (GERK) iz podatkovne zbirke QNARCIS od leta 2006 do leta 2022. Projekt LIFE NarcIS - NATuRe Conservation Information System - LIFE19 GIE/SI/000161. Podatki so bili dostopni dne 4. 1. 2024.

Žvikart, M. (2024). Pregled obstoječih ukrepov in pravil, ki so v veljavi na Cerkniškem jezeru in lahko pozitivno vplivajo na močvirsko vegetacijo. LIFE TRŠCA WP 2.1.i. Zavod RS za varstvo narave, Ljubljana, februar 2024. 21 str.